

In TiO-A schrijven leerlingen dertig à veertig teksten per jaar. Daarnaast kunnen ze voor andere vakken teksten schrijven onder de kop 'vakteksten'. In november 2008 komt TiO-B beschikbaar, waarin de leerling kan oefenen met brieven, verslagen, samenvattingen, werkstukken, beschouwing en betogen. In de loop van het schooljaar komt TiO-C er nog bij, waarin schier eindeloos geoefend kan worden met zinsbouw. In het nieuwe TiO-ABC is ook ruim aandacht voor reflectie en tekstrapportage.

schrijven leert door het te doen en dat zij dat nog beter zouden leren door gebruik te maken van de hulp die TiO biedt.

Het was – en is nog steeds – heel moeilijk leerlingen daarvan te overtuigen. Hier is de coachende rol van de docent van onschatbare waarde, want een leerling die niet in zijn werk gelooft, probeert al snel onder dat werk uit te komen: de een beweert dat hij thuis de TiO-site niet kan openen, de ander zegt dat hij een prachtige tekst geschreven heeft die door TiO niet is opgeslagen, de volgende probeert op slinkse wijze teksten te kopiëren (in principe niet mogelijk in het programma, maar een computernerd in mijn klas kreeg het toch voor elkaar). Van de docent wordt in zulke gevallen standvastigheid gevergd: volhouden dat die dertig of veertig teksten echt geschreven moeten worden en dat het echt resultaat oplevert.

De grote valkuil

TiO-lessen zijn relaxte lessen; vooral in het begin als alles nog nieuw is. De leerlingen kunnen naar hartenlust grasduinen in een programma dat eindeloos veel mogelijkheden biedt. Als iemand iets interessants ontdekt als 'stofzuigen in een tekst', wil iedereen dat gaan doen, maar vóór ze dat onderwerp gevonden hebben, vinden ze iets dat nog leuker klinkt. Ik heb in havo 4 lessen meegemaakt waarin ik niets anders hoorde dan het getik op de toetsenborden. Als docent denk je dan al snel dat je niets meer hoeft te doen, maar niets is minder waar: de rol van coach en stimulator is van levensbelang. Immers, leerlingen die maar schrijven en schrijven, hebben het na zo'n tien, vijftien teksten wel gezien en krijgen in de gaten dat niemand ziet of hun tekst goed of slecht is. Wij hebben daarom het afgelopen jaar een aantal werkvormen bedacht waarin de geschreven teksten een rol spelen. Leerlingen leveren bijvoorbeeld hun beste tekst in, geven elkaar tips ter verbetering en herschrijven hun

eigen tekst. (Ook de makers van TiO hebben het belang hiervan ingezien. In de toekomst zullen dergelijke tips verschijnen in de 'TiO educatieve prikkels', maar het is een uitdaging voor docenten om zelf naar mogelijkheden te zoeken.)

Toetsing

Het grootste probleem op dit moment is de discrepantie tussen de traditie van cijfers geven en de filosofie van TiO, die geen beoordeling en cijfergeving toestaat. Halverwege het jaar konden wij niet op de traditionele manier toetsen, omdat onze leerlingen daar niet op voorbereid waren. Na rijp beraad gaven we ze een opdracht die leek op de TiO-opdrachten. Een van de collega's maakte een beoordelingsmodel waarmee de TiO-aandachtspunten beloond werden. Dat werkte redelijk, maar echt tevreden waren we niet omdat we nu in feite toch TiO-teksten aan een beoordeling onderwierpen en daarmee afweken van de grondgedachte van TiO. Aan het einde van het jaar sloot TiO redelijk aan bij het bestaande curriculum: we hadden in de klas het betoog behandeld en in plaats van de gebruikelijke twee oefenbetogen, schreven de leerlingen tien teksten in TiO 'argumenteren' (met als bijkomend voordeel dat dit minder werk voor de docent was). Daarna gaven we ze de traditionele toets: 'schrijf een betoog'. Bemoedigend was dat de resultaten van beide toetsen een afspiegeling lieten zien van de ijver van leerlingen tijdens de TiO-lessen. Een zeer middelmatige leerlinge in 4-havo, die TiO erg leuk vindt, haalde voor haar betoog een 7,6.

De toekomst

De resultaten van TiO zullen pas op lange termijn zichtbaar zijn. Een jaar werken met het programma heeft ons echter voldoende positieve signalen gegeven om die resultaten met vertrouwen tegemoet te zien en ons schrijfonderwijs heeft de impuls gekregen waarop we hoopten. Problemen bleken vrij eenvoudig op te lossen, gaandeweg werden leerlingen en docenten vertrouwd met de nieuwe denkwijze en door een goede afstemming van TiO op het gangbare curriculum is het mogelijk tot betrouwbare cijfergeving te komen. Voordelen als: veel schrijven, werken in je eigen tempo, je verdiepen in taalproblemen op het moment dat het interessant is, minder correctiewerk voor de docent, een relaxte werksfeer tijdens de lessen en de op handen zijnde uitbreiding naar TiO-ABC deden ons besluiten om TiO op havo/vwo-niveau schoolbreed in te voeren in de eerste klassen en door te gaan in de vierde en vijfde klassen. En wederom zijn de verwachtingen hooggespannen. ■

AIM-DIDACTIEK VOOR HET SCHOOLVAK FRANS

Gebarenfrans of slim inspelen op het natuurlijke taalleerproces?

AIM staat voor *Accelerative Integrated Method*, een didactiek die gebruikmaakt van gebaren bij woorden en grammaticale structuren om het leren te ondersteunen. Op dit moment gebruiken 17 scholen in Nederland deze aanpak bij het leren van moderne vreemde talen, en hun aantal groeit.

Sebastian Dönszelmann

Stelt u zich voor: een les Frans in een 'gewone' eerste klas, tweede helft van het schooljaar. Een kringgesprek in het Frans. Over hobby's. Dat is al vrij bijzonder. Dan zegt een leerling opeens: *'Je pense que les garçons dans ce classe aiment bien jouer à l'ordinateur.'* En nog mooier, daarna gecorrigeerd door een klasgenoot: *'Non, c'est pas "ce" classe, c'est "cette" classe.'*

Frans leren gaat zo traag

Al tijden stond het mij tegen dat ik als docent Frans in het voortgezet onderwijs niet in staat ben kinderen in de vele jaren die ze bij ons in de klas zitten, een redelijk woordje Frans te leren spreken. We zijn er al bijna aan gewend dat zelfs op het vwo op de meeste vaardigheden het ERK-niveau nauwelijks boven A2 uitkomt. Zou u na zes jaar, drie uur per week onderwijs ook niet wat meer verwachten?

Lezen en schrijven doe je met AIM pas als woorden en grammatica meerdere keren mondeling, met gebaren en in verschillende context aan bod zijn geweest

Genoeg reden dus om open te staan voor een manier van lesgeven die meer zoden aan de dijk zet. Anderhalf jaar geleden ontmoette ik Wendy Maxwell voor het eerst en kreeg een goede indruk van haar AIM-didactiek om het Frans (voor Engels en Spaans bestaat het ook al) te onderwijzen. Ik besloot er samen met mijn collega, docent/trainer Pauline Vis, mee te gaan experimenteren in een vwo 1-klas.

Wat is AIM?

Kort gezegd is AIM (*Accelerative Integrated Method*) een didactiek voor het leren van vreemde talen die ervan uitgaat dat voortdurend handelen in de vreemde taal samen met veel herhalingen in een steeds wisselende, zinvolle context de basis vormt voor het meest effectieve leerproces. Heel logisch eigenlijk, tot hier niets nieuws ten opzichte van reguliere communicatieve aanpakken. Wat de methode echter nadrukkelijk kenmerkt, is het gebruik van gebaren bij alle woorden en grammatica om het leren te ondersteunen.

In de lessen ziet dat er als volgt uit: de docent spreekt vanaf de eerste les alleen maar Frans en bij ieder woord dat hij uitsprekt zal hij, zeker de eerste maanden, een

gebaar maken. De gebaren helpen niet alleen de woorden te begrijpen, ze drukken ook grammaticale structuur uit en helpen te onthouden. Om een voorbeeld te geven van de gebaren: *viens* (kom) wordt gebaard door met de wijsvinger naar onszelf toe te gebaren, zoals we dat in het dagelijks leven ook wel eens doen. Het hele werkwoord *venir* is hetzelfde gebaar, maar dan gevolgd door een gekromde wijsvinger met de rechterhand (die eruit ziet als een letter *r* voor de toeschouwer). De logica

hierachter is eenvoudig. Iedere infinitief in het Frans eindigt op de een of andere manier op de letter *r*, dan wel in klank (*être, vouloir, venir*, etc.) dan wel in het schrift (alle werkwoorden op *-er*). Door structureel infinitieven op een *r*-gebaar te laten eindigen herkent de leerder een fysieke klank-tekenkoppeling die naast betekenis ook nog eens de grammaticale structuur uitdrukt. En het prettige is dat het fysieke aspect van deze ondersteuning voor een veel betere begripsinbedding zorgt die lang niet wordt bereikt met een reguliere, schriftelijke ondersteuning. Lezen en schrijven doe je met AIM pas als woorden en grammatica meerdere keren mondeling, met gebaren en in verschillende context aan bod zijn geweest.

In het hele leerproces gebaren de leerlingen vaak mee. Het daadwerkelijk 'doen' van, bijvoorbeeld, de infinitief zorgt voor een betere beklijving. Maar het is niet altijd nodig te gebaren. Ze moeten uiteindelijk immers Frans leren en geen gebarentaal. Wat de leerlingen wel doen is praten, en wel in de vreemde taal. Iets anders is niet toegestaan en dat verbond met de klas blijkt heel makkelijk te sluiten zolang je er maar vroeg mee begint, er consequent in bent en goed gedrag nadrukkelijk beloont.

Tot slot krijgt de dagelijkse praktijk van de AIM-docent verder invulling door de verhaallijnen en de vele oefeningen uit de leergang die bij AIM hoort.

Van AIM leer je schrijven

Bij het maken van de oefeningen uit het werkboek wordt door de leerlingen veel geschreven en functioneel gelezen. Dit weerlegt zo nodig de veronderstelling dat AIM een methode is die zich voornamelijk richt op mondelinge taalvaardigheid. Die veronderstelling is op zich wel begrijpelijk, de methode volgt immers de lijn van de natuurlijke taalverwerving, die eveneens mondeling begint. Bij AIM *zien, horen en spreken* leerlingen eerst in de vreemde taal. Pas als ze woorden, grammaticale constructies en *chunks* herkennen en zelf kunnen toepassen, worden de leerlingen met het schrift geconfronteerd.

Dat levert grappige taferelen op. Waar je normaal gesproken tot in de bovenbouw de gekste uitspraken hoort van hoogfrequente woorden en structuren met een moeilijke schrijfwijze (zoals *qu'est-ce que, ils veulent* of *la fille*), zie je bij AIM het omgekeerde. Maar dan met een veel lagere leerdrempel. Als 'onze' leerlingen een lastig woord voor het eerst zien, lezen ze er meestal gewoon

overheen, spreken het goed uit en zeggen hooguit in keurig Frans 'wat schrijf je tu t'appelles grappig'. We laten ze de woorden vervolgens in schrijfoefeningen meerdere malen toepassen en merken dat ze in de woorden, evenals de grammatica, al heel snel weinig fouten meer maken en er bovendien veel creatiever mee omgaan.

En de kanttekeningen?

Wat AIM nog meer aantrekkelijk maakt, is de mooie uitspraak die leerlingen zich eigen maken, de spelvormen die je toepast in de les, het plezier dat ze in het vak krijgen ('Ah monsieur, on va encore jouer la pièce et corriger les phrases aujourd'hui?') en de positieve gevolgen die dat plezier heeft voor het leren van de taal – u leert toch ook meer als u het naar uw zin heeft? En andersom: als je na vier of vijf jaar Frans nog steeds bijna niets kunt, zou ik er ook niet zo veel aardigheid meer in hebben.

Natuurlijk vallen er wel enkele kanttekeningen te plaatsen bij AIM. Deze methode vraagt wel wat van de docent. Het leren van de gebaren kost wel een paar dagen, de gebaren vlot toepassen binnen AIM-lescontext heeft nog meer tijd nodig. Bovendien is het geven van een AIM-les in het begin een arbeidsintensievere aangelegenheid dan een 'reguliere' les Frans.

De reguliere methodes gaan uit van:		
LEZEN LUISTEREN	→	SCHRIJVEN SPREKEN
AIM doet het andersom:		
SPREKEN DOEN LUISTEREN	→	LEZEN SCHRIJVEN

De bovenstaande volgorde impliceert dat de docent, zeker in het begin, intensiever met zijn groep werkt. Later wordt die druk overigens minder. Dit zijn heel praktische kenmerken, die overigens wel een appel doen op onze kijk op het taalleerproces. De AIM-docent moet, met andere woorden, bereid zijn een aantal traditionele aannames over het leren van de taal overboord te zetten. Hij zou ervoor kunnen kiezen 'een beetje' AIM te doen, maar daarmee zouden de resultaten in mijn ogen sterk vermageren: *een beetje doeltaal-voertaal* heeft niet zo veel zin, dan doen de leerlingen al snel niet meer mee. En van *een beetje gebaren* blijft al gauw weinig over, dan missen de leerlingen de consequente ondersteuning en gaat de docent waarschijnlijk te moeilijke woorden gebruiken. Als je met AIM aan de slag gaat, moet je op sommige fronten overstag.

Voor sommige docenten zou het consequent spreken van de doeltaal ook een belemmering kunnen zijn.

Niet alleen omdat dit iets van de eigen taalvaardigheid vraagt, maar ook omdat het doeltaal-voertaalprincipe de docent in het begin beperkt in zijn mogelijkheden. Je kunt immers niet zomaar zeggen *dat de leerlingen in duo's de komende tien minuten moeten gaan werken aan opdracht 7a*. Ze zullen er niets van begrijpen. Het moge duidelijk zijn dat het voor de rust van de docent heel belangrijk is snel te beginnen met het aanleren van instructietaal. Pas dan kun je ze aan het werk zetten en zelf even uitblazen. Dat onderstreept meteen hoe zinvol bij AIM voor leerlingen en docent het leren van, bijvoorbeeld, instructietaal is. Bij AIM leer je namelijk ook Frans om je docent te kunnen verstaan en mee te kunnen doen in de les. Bij de reguliere aanpak leer je Frans omdat... Tja, waarom ook alweer? Volgens mij is dat Nederlandse leerlingen vaak niet helemaal duidelijk.

Een inktvlek

Steeds meer docenten in Nederland zien de voordelen van het werken met AIM. Waren er twee jaar geleden nog maar twee scholen die AIM gebruikten, vorig jaar waren het er zes en nu zijn het er zeker 17. Dat verklaart overigens ook het enthousiasme waarmee 16 docenten deze zomer deelnamen aan het AIM Summer Institute in Canada, een heel intensieve cursus voor AIM-docenten van overal ter wereld. Dichter bij huis kan overigens ook: het Onderwijscentrum VU biedt sinds mei 2008 verschillende trainingen aan voor docenten die willen beginnen met AIM in hun lessen Frans.

AIM is een bijzondere methode voor het leren van de vreemde taal. Het gaat uit van een combinatie van bekende factoren die het taalleerproces sterk bevorderen en voegt daaraan een belangrijke component toe: een gebarentaal die nadrukkelijk is ontworpen om de vreemde taal sneller te leren begrijpen.

En dat 'sneller begrijpen' is zeer merkbaar. Leerlingen die een jaar AIM hebben gedaan zitten ongeveer op het niveau van leerlingen die met de traditionele werkwijze al drie of vier jaar bezig zijn en kunnen hun kennis veel wendbaarder inzetten. De toepassing van AIM leidt bovendien tot grote tevredenheid over de lessen bij leerlingen, ouders en, niet te vergeten, de docent zelf. ■

Sebastiaan Dönselmann is vakdidacticus Frans en trainer op het Onderwijscentrum VU en geeft wekelijks enkele lessen Frans op het Pieter Nieuwland College / Cygnus Gymnasium in Amsterdam.

Wilt u kennis maken met AIM? Op 18 november is er een AIM Kennismakingsatelier op de Vrije Universiteit. Ook kunt u een korte workshop volgen op de Landelijke Studiedag Levende Talen. Voor meer informatie over AIM en cursussen zie <www.onderwijscentrum.vu.nl/aim> of de Canadese site <www.aimlanguagelearning.com>.